

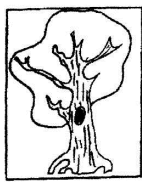
дерева листям. Діти поділяються на дві групи. Одна група „одягає” березу, а друга – дуб. (мал. 3). В групах розподіляються завдання: одні учні на кольоровому папері малюють листочки за шаблоном (мал. 4), другі – вирізають, а треті – приклеюють їх до дерев.

По завершенню роботи кожна група доповідає про її результати, характеризуючи своє осіннє дерево.

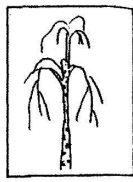
Отже, здійснюючи зв'язки при проведенні спостережень на екскурсіях, а також під час замальовок у ДНЗ та на уроках „Я і Україна” і образотворчого мистецтва у 1 класі та враховуючи наступність у набуванні знань дітей, вихователі й учителі підбирають матеріал, зв'язаний із проблемою екологічного виховання і водночас розв'язують такі завдання: ознайомлення дітей із конкретними об'єктами та явищами природи; усвідомлення дітьми елементарних уявлень і понять про екологічні зв'язки у природі; розкриття значення естетичної цінності природи; розвиток просторових уявлень дітей, без яких їм важко малювати об'єкти довкілля, будувати композицію малюнка.

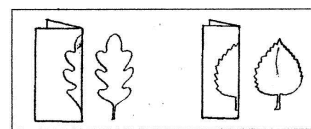
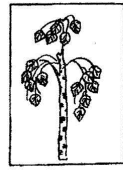
Мал. 1.

Мал. 2.

Мал. 3.

Мал. 4.

Література:

Белкіна Є.В., Бібік Н.М., Вашуленко М.С. та ін. Дитина: Методичні рекомендації до програми виховання і навчання дітей віком від 3 до 7 років. – К.: Богдана, 2004. – С. 128-134.

УДК 371. 4

Л.О. Бугакова

ЕТНОПЕДАГОГІЧНІ УЯВЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ ПРО СІМ'Ю, РІД, РОДИННЕ ВИХОВАННЯ

Анотація. У статті розглядаються етнопедагогічні уявлення українців про сім'ю, рід, родинне виховання.

Аннотация. В статье рассматриваются этно-педагогические представления украинцев о семье, роде, семейном воспитании.

Annotation. In the article examined ethno-pedagogic pictures of Ukrainians of family, domestic education.

Сім'я – це життєдайний осередок, що приводить на світ Божий, плекає найвищу цінність людства – дітей, майбутнє народу, завдяки яким кожному батько й мати мають реальну можливість повторити й продовжити себе у своїх нащадках. Людина є смертною, а родина, народ – безсмертні.

З давніх-давен в українців виник і утвердився погляд на родовід як на святиню, а на виховання дітей – як на священний обов'язок батьків. Тому ці, як і інші, особливо важливі поняття, в наших предків, мали свої опікувальні божества – Рід і Рожаницю, уособлення роду, єдності нащадків одного предка, утвердження необхідності продовження людського роду.

Причому обидва ці божества йшли безпосередньо за головними слов'янськими богами – богом грому і блискавки Перуном, Сонця і світла, богом неба – Сварогом, вогню – Хорсом. Тому без перебільшення можна стверджувати, що поряд із божественним культом Сонця, Неба, Води, Землі, Хліба у свідомості нашого народу впродовж віків утвердився культ Матері, Сім'ї, Родини, що успадковується з покоління в покоління. Безперечно, „споконвіку були ідеали сім'ї як першооснови життя людини, своєрідної фортеці, яка забезпечує розвиток і захист найкращих якостей особистості; праці як найповнішої форми вияву творчих здібностей і можливостей людини, джерела достатку й радості, забезпечення повноцінного життя родини, роду; духовності, цієї синтетичної форми осягнення світу й себе в єдиному високо-моральному вимірі творчої діяльності й гуманного ставлення до навколишнього середовища та людей; громадянства як відчуття особистої належності до рідної землі, держави, сім'ї, роду, способів життя, традицій і звичаїв, відповідальності за їх збереження, розвиток і примноження” [6,15].

Слово „сім'я” в щоденному спілкуванні українців репрезентує шлюбне подружжя. Велич і красу її українці шанують – як ознаку особливого авторитету та ролі в житті кожної людини – засобом такого, наприклад, персофікованого образу:

*А в тім саду три теремки:
У першому – красне сонце,
У другому – ясен місяць,
А в третьому – пан господар,
Красне сонце – жона його,
Дрібні зірки – його дітки [1, 31].*

Повне щастя людини без сім'ї, без домашнього затишку немислиме. Саме таку ідею проголошує одна з відомих українських народних пісень:

*У сусіда хата біла,
У сусіда жінка мила,
А у мене ні хатинки,
Нема щастя, нема жінки [2,61].*

Народна мудрість переконує, що гірко жити тому, хто не завів сім'ї, не одружився:

*Ой у полі вишня
З-під коріння вийшла...
зажурився козаченько,
Що не оженився ... [2,39].*

І не дивно. Адже сім'я здатна принести людині щастя й душевний спокій, як про це співається в одній з коломийок:

*Ой летіла ластівочка та сіла на дубка
Люблю маму, люблю няньку, люблю свого любка...
Защербетав соловейко у саду на сливі,
Відколи ми побралися – обоє щасливі.
Чоловічку молоденький, дякую гарненько.
Що ідуть із тобою літа щасливенько [2,36].*

Сім'я, родина – це природний осередок найглибших людських почуттів: тут народжуються і поглиблюються любов до матері й батька, бабусі й дідуся, народу, пошана до рідної мови, історії, культури. Згідно з народними поглядами, дитина найшвидше і найглибше засвоює основи моралі серцем і душею, тобто народ

прагне насамперед пробуджувати і розвивати почуття доброти, чуйності, совісті, правдивості, любові до всього живого [3,103].

Знання свого родоводу – традиційна вимога української етнопедагогіки. Підтримувати родину – це насамперед берегти честь свого народу, його авторитет, радувати свій рід гарною поведінкою. Така риса вироблялася в дитини в контексті самого життя родини, на основі щоденних справ і спостережень. В умовах вивчення своєї родини, продовження її справи, реалізації мрій і надій, тобто в процесі родовідного виховання виникають психологічний комфорт, упевненість дитини у своїх силах і можливостях. Серцем, душею і розумом вона починає глибоко відчувати потреби всієї рідні, інших людей, починає турбуватися про інтереси всього народу, нації [4,122].

Народних афоризмів, що відображають феномен роду й сім'ї, в українському фольклорі дуже багато. І всі вони, як правило, наголошують на важливості родинних зв'язків у житті кожної людини („Чий корінь, того й плід”, „Яке коріння, таке й насіння”). Частина з них переходить до значно ширших узагальнень: „Від родини – до народу”, „Без родини немає народу”.

Закликами до вшановування родини, до єдності з нею, радістю родинній злуці й тугою за нею пройнято чимало українських народних пісень. „Роде наш красний, роде наш прекрасний!” – часто звучить у них. Із задоволенням зазначається:

*З'їжджається рід до роду
На любов розмову* [5,29].

Найпочеснішу й найважливішу роль у вихованні дітей народна мудрість відводить матері й батькові: „Яке дерево, такі його квіти, які батьки, такі й діти”, „Яке коріння, таке й насіння”, „Яке зіллячко, таке й сім'ячко”, „Яка пшениця, така й паляниця”, „Яка сім'я, такий і я”, „Яка сім'я, такі й діти” тощо. Побутує стійке уявлення, що від пошанування мертвих залежить якість життя живих. Тому культура сім'ї, педагогічна позиція батьків насамперед визначається тим, чи шанують батьки своїх предків, один одного, чи бережуть честь свого роду, родини. Звідси важливість проблеми збереження знань у нащадків про своє походження, свій родовід.

Без сумніву, шанобливе ставлення до предків, родичів, „знання свого родоводу, традиційно вважається у родинній етнопедагогіці одним із важливих моральних обов'язків кожної людини” [7, 80], що водночас має позитивний вплив на мораль дитини. У дітей поступово формується інтерес до свого родоводу за батьківською і материнською лініями, до свого генетичного коріння, родовідного дерева. Це сприяє формуванню повноцінної цілісної особистості, яка щиро цінує свою громадянську, національну та особистісну гідність і честь.

Література:

1. Довженюк Г. П. Український дитячий фольклор. – К., 1981. – 172с.
2. Закувала зозуленька: Антологія української народної творчості: – К., 1989. – 606 с.
3. Лозко Г.С. Українське народознавство. – К., 1995. – 368 с.
4. Новий тлумачичний словник української мови у 4-х томах. Укладачі В. Яременко, О. Сліпушко. – К. 1999. – 1400с.
5. Паз'як М. М. Українські прислів'я, приказки. – К., 1984. – 203 с.
6. Сільська початкова школа у контексті реформування системи освіти в Україні. – К. 2002. – 220с.
7. Сім'я і родинне виховання: концепція //Рідна школа. – 2002. – № 11–12. – С. 15–20.